

FARAGÓ M. JUDIT

A kifosztásról

(Egy új törvényi tényállás megfogalmazása ürügyén)

A kifosztás törvényi tényállását az 1978. évi IV. törvény fogalmazta meg, és helyezte el a vagyon elleni bűncselekmények körében. A törvényi tényállás bevezetése óta eltelt bő évtized lehetőséget, illetve alkalmat adhat arra, hogy adalékkal szolgáljunk a magyar büntetőjog fejlődésének, alakulásának felvázolásához; ehhez a kifosztás törvényi tényállásával kapcsolatos jogértelmezési és jogalkalmazási problémák adtak támpontot.

Témánkhoz nyilvánvalóan hozzátartozik egy, az 1978. évi Btk. bevezetését megelőző időszak is, hogy rávilágíthassunk azokra a jogértelmezési és minősítési kérdésekre, amelyeket a kifosztásnak mint a rablás "privilegizált" esetének új bűncselekményi tényállásként való megfogalmazása döntött el. A statisztikai adatok vizsgálatával az új tényállás jelentőségére, a jogalkalmazók körében kivívott "népszerűségére", az egyéb bűncselekményekhez viszonyított súlybeli szerepére, gyakoriságára – közvetve e döntés helyességére – nézve vonhatunk le következtetéseket.

A kifosztás tényállásának hatályba lépését követő első teljes évben,¹ 1980-ban a kifosztások száma 107 volt. Ez a szám a következő években kisebb hullámzásokkal, állandóan növekvő tendenciát mutat. Ez az emelkedés az 1989. évi adatokkal összevetve megközelítőleg 50 %-os. Tekintettel a bűnözési statisztikákban megfigyelhető irányokra, várható e bűncselekmény számának további növekedése is. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kifosztások számának alakulása nem egy kiugró jelenség az össz-bűnözésen belül. Annak csak növekedési ütemét követi, ha figyelembe vesszük, hogy a kifosztások aránya az ismertté vált összes bűncselekményeken belül, a bevezetés óta eltelt időben még nem emelkedett 0,1 %² fölé. Figyelemre méltó tény, hogy a rablások számának egyenletesen emelkedő tendenciáját nem törte meg a kifosztás törvényi tényállásának bevezetése. Várható lett volna, hogy az addig a rablás tényállásába ütköző magatartások egy köre, kikerülve onnan, a rablások számának csökkenését idézte volna elő. Ez az elmozdulás azonban nem következett be.

¹ Adatgyűjtés 1979. július 1-től.

² Ha az ismertté vált összes bűncselekmények száma 100 %.

I.

A kifosztás, mint új bűncselekmény megalkotásának előzménye

Az 1961. évi Büntető Törvénykönyv 299. § (1) bekezdése szerint: "Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez — rablást követ el."

1. Témánk szempontjából jelentős állomás a Legfelsőbb Bíróság Büntető és Katonai Kollégiumának 528. sz. állásfoglalása, amely rendelkező részében kimondta: "más bűncselekmény során alkalmazott erőszak vagy fenyegetésnek a sértettre gyakorolt hatása alatt végrehajtott jogtalan dologelvétel — rablás."

Ennek kimondása azért vált szükségessé, mert az ítélkezési gyakorlatban — mint erre az állásfoglalás is rámutatott — nem alakult ki egységes irányvonal abban, hogy erőszak vagy fenyegetés alkalmazása esetén, főként ha az más bűncselekményt is megvalósít, mikor van helye a rablás megállapításának. Az állásfoglalás I. pontja a rablás tényállását elemzi, különös tekintettel a célzatra, ahol a személy elleni erőszakot, illetve fenyegetést az idegen dolog jogtalan eltulajdonítása érdekében fejt ki az elkövető. A II. pont leszögezte, hogy "a törvényi tényállásban szerelő evégből" kitétele utalás nem egyjelentőségű a dologelvétel valaminő előre megfontoltságának a követelményével. Ebből azt a konzekvenciát vonja le, hogy ha egy másik bűncselekmény (melynek tényállási eleme az erőszak vagy fenyegetés) elkövetése során ennek kifejtésére sor került, egy különálló "rablási erőszak vagy fenyegetés" már nem feltétele a rablás megállapításának. Ezzel hidalva át azt az ellentmondást, amely az ilyen esetekre nézve csak a lopás bűncselekményének megállapítását tette volna lehetővé.

Végül felállított az állásfoglalás egy erősen vitatható tételt, mely szerint "más bűncselekmény végrehajtása érdekében alkalmazott erőszak vagy fenyegetés célja — a bűncselekmény végrehajtása közben vagy közvetlenül utána — a jogtalan dologelvételeire irányulóvá alakulhat át."

Az állásfoglalás élénk vitát váltott ki az elméleti és gyakorlati szakemberek körében is. Ennek szemléletes példáját adja az a két cikk, amely a Magyar Jog 1977. évi számaiban jelent meg Györgyi Kálmán és Cséka Ervin tollából. Ezen írások jól példázzák azt a két — néhol egyező, máshol alapvetően eltérő — álláspontot, amely a kérdésben kialakult.

2. Györgyi Kálmán "Jogi s kriminológiai szempontok a minősítésnél"³ című munkájában foglalta össze nézeteit. Utalt arra a kölcsönhatás-rendszerre, amely a büntetőjogtudomány, a törvényhozás és a bírói gyakorlat között fennáll. Ezek egymásra hatása elkerülhetetlen, az ütközések gyakran előremutatóak is lehetnek — ez történt a rablás törvényi tényállásával kapcsolatban is. Az 528. sz. állásfoglalásra reagálva egyik legfőbb aggálya az volt, hogy az túlzott mértékben hivatkozott a "kriminológiai szempontok" fontosságára. Erre szerinte azért volt szükség, hogy a bűncselekmény kriminológiai és büntetőjogi fogalmának

³ Magyar Jog, 1977. 1. sz. 26. p.

szembeállításával tehessenek javaslatot az anyagi jog megváltoztatására. De mint ezt a szerző is leszögezte: 'teljességgel megengedhetetlen, hogy valamely hatályos büntetőjogi rendelkezéssel úgy állítsák szembe a kriminológia fogalmát', hogy az utóbbinak normatív jelleget tulajdonítsanak."

Elfogadta az állásfoglalásnak azt a tételét, hogy a rablás megállapításának akkor is helye lehet, ha az elkövető az erőszakot vagy fenyegetést a dologelvétel céljából is — de nem kizárólag e célból alkalmazta. Ugyanakkor nem fogadta el, mert nem látott logikai összefüggést abban, hogy erre a tételre alapozva az állásfoglalás a "más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak vagy fenyegetés hatása alatt álló sértettől való dologelvételt" is rablásnak minősítette.

Vitatta a szerző azt a megállapítást is, mely szerint 'a más bűncselekmény végrehajtása érdekében alkalmazott erőszak vagy fenyegetés célja' a végrehajtás után alakulhat át jogtalan dologelvételre irányulóvá. Ez *Györgyi Kálmán* szerint "lehetetlen", mivel a rablásnál az erőszak vagy fenyegetés célja, a jogtalan eltulajdonítás célzata, törvényi tényállási elem. Ennek az ellentmondásnak az okát abban látta, hogy az állásfoglalásban kimondott jogtétel "konkuráló tartalmat" fejez ki a rablás törvényben megfogalmazott tényállásával szemben.

3. Részben az 528. sz. állásfoglalásra, részben az említett cikkekre tett észrevételeket *Cséka Ervin* "Jogi és kriminológiai szempontok a jogértelmezésnél"⁴ című írásában. A szerző az állásfoglalás mellett, *Györgyi Kálmán* megállapításaival szemben sorakoztatja fel érveit.

Véleménye szerint a kriminológiai szemlélet nem jutott tulzott jelentőségéhez, hiszen ezek a "kriminológiai érvek csupán kisegítő — habár igen fontos — szerepet töltenek be" az állásfoglalás jogértelmezésében. Az állásfoglalás már csak azért sem tekinthető normatív jellegűnek, mint ezt *Györgyi Kálmán* állítja, mert a Legfelsőbb Bíróság kollégiumi állásfoglalásai a bíróságok számára nem kötelezőek. A kriminológiai szempontok érvényesítését a jogalkalmazás során azért tartja fontosnak, mert azok mintegy "társadalmi háttérrel" adnak a konkrét ügyek eldöntéséhez. Ily módon a jogértelmezés során sem lehet ezt hibaként felróni.

A vita érdemi részére nézve kifejtette, hogy a *Györgyi Kálmán* által "lehetetlennek" tartott eset nagyon is életszerű. Árnyalati különbségekre utal, mert az állásfoglalás az eltulajdonítási szándék kialakulására a "közvetlenül utána" kifejezést használta, ez pedig "lényegében egymásba fonódást fejez ki az előző bűncselekménynél alkalmazott erőszak, illetőleg hatásának az újabb bűncselekményre felhasználása között." Fontos tényként emeli ki a folyamatosságot, vagyis a két magatartás időbeli közelségét. Külön tárgyalja azt az esetet, amikor ez a szoros összefüggés nincs meg a két cselekmény között, a folytonosság megszakad — ilyenkor lehetséges a dologelvételt lopásként minősíteni.

A szerző szerint az állásfoglalás rendszertani értelmezés útján jutott el oda, hogy az erőszak (fenyegetés) *alkalmazásával* végrehajtott dologelvételhez hasonlóan, az erőszak vagy fenyegetés *hatása alatti* dologelvételt is rablásnak

⁴ Magyar Jog, 1977. 8. szám. 687. p.

minősítse. Ennek alapját pedig az elkövető személyének azonosságában látja. E logikai lánc szerint, ha ugyanaz a személy használja fel az erőszak, illetve fenyegetés hatását jogtalan dologelvételekre, aki korábban az erőszakot (vagy fenyegetést) más bűncselekmény kapcsán kifejtette, már elegendő alap a rablás megállapításához. Más szóval, amiben *Cséka Ervin* az állásfoglalás tartalmi lényegét látta: "Hogy ti, ugyanazon elkövető részéről az erőszak alkalmazása, illetőleg az erőszak felhasználása: szóban forgó minősítés szempontjából egyenlő értékű."

Egyébként érezhetően gyakorlati szempontok alapján megírt munkáról van szó, mert a cikkben felvetett kérdésekben gyakran hivatkozik az "életszerűsége", és hoz fel konkrét eseteket mondanivalója alátámasztására.

4. Talán e két cikk felvillantása is elegendő ahhoz, hogy belássuk, a jogalkotóknak a kodifikációs munkák megkezdése küszöbén egyik legfontosabb feladata volt – nyilvánvaló tekintettel az általunk nem érintett kérdésekre is – a rablás törvényi tényállásának újrafogalmazása, szükség esetén új törvényi tényállás megalkotása.

A kodifikációs munkák megkezdését több körülmény is szükségessé tette. Elkerülhetetlen volt a büntetőjog egész rendszerének felülvizsgálata, továbbfejlesztése, hiszen a részleges módosítások nem tudták már pótolni a hézagokat. A feladat többirányú volt: új törvényi tényállások bevezetése, bizonyos területeken a büntetőjogi felelősség szűkítése, egyszerűsítések, a büntetési tételek rendszerének átdolgozása. Ezen okok és körülmények részletes bemutatására jelen írás keretei között nem vállalkozunk.

Csupán egyetlen kiragadott vélemény, amely egy a kodifikációs munka során tartott szakmai vitán hangzott el: "Az új Btk. szükségességét és időszerűségét az új törvényi tényállások önmagukban is indokolják. Például nagyon aktuálisnak tartom az új büntett, a kifosztás meghatározását."⁵

A vélemények megegyeztek abban, hogy az új Btk-ban is célzatos bűncselekményként kell szabályozni a rablást. Ezért az ezt kifejező fordulatokat (jogtalan eltulajdonítás végett, "evégből") helyesnek látszott átvinni.

Az ítélkezési gyakorlat – mint arra már rámutattunk – nem volt egységes a rablás vonatkozásában. A rablás miatt kiszabott büntetések sok esetben a törvény által szabott alsó határ alatt maradtak. Ennek kiküszöbölésére születtek olyan elgondolások is, amelyek a "valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez" szövegrész elhagyását javasolták, mivel véleményük szerint ez nem tartozott a rablás "hagyományos" esetei közé.

Az előzetes elgondolások szerint új törvényi tényállás megalkotása vált szükségessé. Az új bűncselekmény elnevezése kifosztás lenne és a rabláshoz hasonlóan büntettnek kellene tekinteni. Szerkezetét tekintve magába foglalná a rablás tényállásából elhagyott fordulatot és azokat a magatartásokat, amelyeket az 528. sz. állásfoglalás rablásnak tekint.

⁵ *Farkas István* véleménye az előkészítő munkák során tartott szakmai vitán hangzott el. Új Btk. tervezetéről (konzultáció) *Belügyi Szemle*, 1978. 6. szám 31. p.

II.

A kifosztás szabályozása a hatályos Büntető Törvénykönyvben

Az 1978. évi IV. törvény 322. §-a a vagyon elleni bűncselekmények című fejezetbe vette fel új tényállásként a kifosztást, a jármű önkényes elvétele, a vásárlók megkárosítása és a hitelsértés mellett.

A vagyon elleni bűncselekmények körén belül a kifosztás a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények közé tartozik. Ezen bűncselekmények a — többi vagyon elleni bűncselekményre is jellemző — vagyoni érdekek sérelmén túl, személyiségi érdeket is sértenek. Ezen bűncselekmények során a sértett tudja, hogy az adott cselekmény az ő vagyoni jogait sérti, de a birtokvédelem eszközeivel nem tud élni, mert az elkövető azt megakadályozza. Ebben rejlik a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények fokozott veszélyessége.

Ha a kifosztást el akarnánk helyezni a többi bűncselekmény között, a lopás és a rablás között lenne a helye. Magába foglalja a lopás valamennyi tényállási elemét, de annál több is, mert személyiségi jogokat is támad. E vonása alapján a rabláshoz közelít, de a személyiségi jogokat ért támadás általában enyhébb fokú, mint a rablásnál.

1. A bűncselekmény tárgya tehát a tulajdonjogi viszonyok és az egyén cselekvési szabadsága.

2. A kifosztás *elkövetési tárgya* ugyanaz mint a lopásé vagy a rablásé, vagyis az elkövetőre nézve idegen, ingó és értékkel bíró dolog. Ezen ismérveknek együttesen kell fennállniuk, hiszen egyetlen fogalmi elem hiánya is alapvetően befolyásolhatja a cselekmény minősítését. Konkrét ügyben⁶ a Legfelsőbb Bíróság azzal, hogy a bűncselekmény tárgyát az elkövetőre nézve idegen dolognak tekintette, egyértelművé tette az elkövető magatartásának jogi minősítését is.

3. Az *elkövetési magatartásnak két fordulata* van. A 322. § (1) bekezdés a) pontja szerint az követi el ezt a bűncselekményt, aki úgy vesz el mástól idegen dolgot, hogy evégből lerészegíti. Másként megfogalmazva, az elkövető alkoholfogyasztásra ösztönzéssel olyan állapotba helyezi a sértettet, hogy az a lopást ne tudja megakadályozni — lopási célból másnak a lerészegítése.

Itt is megjegyezzük, hogy abban az esetben, amikor az elkövető nem alkoholt, hanem más öntudatlanságot okozó szert használ (pl. gyógyszert kever a sértett italába) és így lopja meg a sértettet, cselekményét nem kifosztásnak, hanem rablásnak kell minősíteni.

Egyes szerzők a kifosztásnak ezt az elkövetési magatartását mint folyamatot vizsgálják, és két részre osztják. A magatartásfolyamat első része az eszközcselekmény: a sértett lerészegítése; majd ezt követi a célcselekmény: a dolog elvétele.

⁶ BH. 1990/3. szám, 91. sz. jogeset.

Mint arra a miniszteri indokolás is rámutat, nem feltétel, hogy a sértett öntudatlan, ittas állapotba kerüljön. Arra azonban feltétlenül szükség van, hogy a sértettől való dologelvétel ne járjon különösebb nehézséggel. Hiszen ilyen esetben az elkövető felelősségét az a körülmény alapozza meg, hogy a sértett — állapota folytán — nem képes a dolog elvételét megakadályozni.

A miniszteri indokolás 2. pontja kiemeli, hogy a lerészegítést a tettesnek kell elősegítenie, legalábbis az ő magatartása legyen meghatározó, hogy a lopást elkövethesse. Abban az esetben ha pl. az elkövető és a sértett együtt italoznak, és az elkövető később észleli, hogy a lerészegedett sértettnél jelentős összegű pénz van, és azt a már öntudatlanná vált sértettől veszi el, cselekménye lopásnak minősül — tekintettel a minősítő körülményekre.

A Btk. 322. § (1) bekezdés b) pontja szerint a kifosztás bűncselekményét valósítja meg az is, aki az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetőleg élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el idegen dolgot, jogtalan eltulajdonítás végett.

Ezt a magatartást a korábbi bírói gyakorlat és az említett 528. sz. állásfoglalás rablásnak minősítette. Az ilyen cselekmények társadalomra veszélyessége kisebb, mint a "klasszikus" rablásé, ezért az új Btk. enyhébb büntetéssel fenyegeti, mint a rablást. E bűncselekményi változat megvalósulása két szakaszra osztható:

a) egyéb bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak vagy fenyegetés,

b) ugyanettől a személytől történő dologelvétel.

Más megközelítésben itt a két mozzanat nem a cél-eszköz viszonyában áll egymással — mert ebben az esetben rablásként kellene értékelni — mint a 322. § (1) bek. a) pontban leírt elkövetési magatartásnál. E folyamat elő- és utócselekményre osztható, ahol a kapcsolat abban áll, hogy az előcselekmény folytán védekezésre képtelen sértettel szemben lehetőség van az utócselekmény kifejtésére.

A törvény az előcselekményről mint "más bűncselekmény elkövetése"-ről beszél, nem részletezve azt. Egyértelmű azonban, hogy a cselekménynek a Btk. Különös Részében szabályozott valamely törvényi tényállásba kell ütköznie. A kör ennél szűkebb, meghatározható, mert nyilvánvalóan olyan bűncselekmények jöhetnek szóba, amelyeknek tényállási eleme az erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés. További feltétel, hogy a bűncselekmény idézze elő a sértett védekezésre képtelen állapotát.

Felmerülhet, hogy a más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak vagy fenyegetés milyen "erősségű" legyen. A törvény "elháríthatatlan kényszerről" beszél, ami azt jelenti, hogy a sértett olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt áll, ami képtelenné teszi őt a vele szemben elkövetett lopási cselekmény kivédésére. Más oldalról megközelítve, ha a sértett még védekezik a dologelvétel ellen, és az elkövető újabb erőszakot alkalmaz vele szemben — rablás megállapításának van helye. Tovább fűzve ezt a gondolatsort, ha a korábbi bűncselekmény nem eredményez "elháríthatatlan kényszert" a sértetre nézve, a tőle való dologelvétel lopásként vagy zsarolásként értékelhető.

4. A kifosztás *tettese* bárki lehet. A tényállás összetettségéből következik, hogy a különböző elkövetési tevékenységeket más-más elkövető is megvalósíthatja. Ilyenkor társtettesekben elkövetett kifosztást kell megállapítani.

Így például abban az esetben, amikor az egyik személy lerészegíti a sértettet, a másik pedig elveszi tőle ingóságait, és mindezt előzetes megállapodás alapján teszik, társtettesként vonhatók felelősségre.

A 322. § (1) bek. b) pontja esetén azonban a törvényi rendelkezés bizonyos "személyes kvalifikáltságot" kíván meg. Azaz tettesként vagy társtettesként az a személy jöhet szóba, aki a "más" bűncselekmény elkövetésében részt vett.

Az egyik ügyben a tényállás szerint a terheltek a délutáni óráktól kezdve a helyi italboltban italoztak. Itt tartózkodott a sértett is, aki nőismerősével indult hazafelé. Beszélgettek, majd megálltak, és a sértett ráült a diplomata táskájára. A terheltek hazafelé mentek, és elhaladtak a sértett mellett. Elhatározták, hogy visszamennek és a sértettet bántalmazzák. Az I. r. és a II. r. terhelte odament a sértetthez, míg a III. r. terhelte kissé távolabb megállt. Az I. r. ököllel állon ütötte a sértettet, aki ledőlt a földre, majd elfutott. Az I. és a II. r. terhelte a sértettet üldözni kezdte, majd visszatértek a helyszínre. Észrevették a sértett táskáját, és elhatározták, hogy eltulajdonítják. A táskát a III. r. terhelte a földről felvette, majd lakásukig a II. r. terhelte felváltva vitték. A sértett látta a táskát elvételét, félelmében azonban nem mert a helyszínre visszamenni. A terheltek a táskát kinyitották és az abban levő ingóságokat elvették.⁷

A minősítés ellen emelt törvényességi óvás kapcsán a Legfelsőbb Bíróság rámutatott arra, hogy a III. r. terhelte társaival akarategységben volt, amikor a táskát elvette. Ő maga ugyan nem vett részt a garázdaság elkövetésében, de társai magatartásáról tudott. Így, amikor a táskát elvette, tudta, hogy a sértett a terhelttársai által kifejtett erőszak illetve fenyegetés hatása alatt állt. A III. r. terhelte egy másik tényállási elem, az elvétel megvalósításával vált a kifosztás társtettesévé. Így a terheltek magatartását társtettesként, csoportosan elkövetett kifosztás büntetének minősítette. Az I. r. és a II. r. terhelte felelősségét a garázdaság vétségében is megállapította.

Végkövetkeztetésként megállapítja, hogy a társtetteséget meg kell állapítani annak a terhére is, aki "más" bűncselekmény során erőszakot vagy fenyegetést kifejtő személlyel akarategységben csak a dolog elvételében vesz részt.

Ez a megállapítás azért látszik vitathatónak, mert ha a kifosztás tettesével szemben bizonyos többlet-követelményt állítunk fel, annak a társtettesekre nézve is fenn kell állni. Adott esetben a III. r. terhelte a megelőző, "más" bűncselekmény elkövetésében nem vett részt sem tettesi, sem részesi minőségben (felelősségét nem is állapították meg ebben). Ő maga csak az utócselékmenybe kapcsolódik be. A dologelvétele irányuló akarategység ténye és az a körülmény, hogy tudott elkövetőtársai előcselékmenyéről, elegendő alap lehet-e társtettesi minőség megállapításához.

⁷ BH. 1987/4. szám, 108. sz. jogeset.

Több szerző,⁸ és mi magunk is, azon a véleményen vagyunk, hogy a kifosztás társtettesei csak azok lehetnek, akik mind az erőszak vagy fenyegetés, mind az elvétel mozzanatát együttesen valósítják meg.

Nem érinti a kifosztás megállapítását az a körülmény, hogy az elkövető a dolog elvételét megelőző erőszakos bűncselekményben milyen elkövető minőségben vett részt. Lehetséges, hogy az elkövető a "más" bűncselekményben társtettesként vett ugyan részt, de ő maga erőszakot (fenyegetést) nem alkalmazott, illetve csak részesi minőségben vett részt a bűncselekményben.

5. A kifosztás *célzatos* bűncselekmény, ezért csak egyenes szándékkal követhető el. Mindkét elkövetési magatartás esetében kétirányú a célzat:

a) pont esetén: lerészegítés (lehetővé váljon a dolog elvétele) + eltulajdonítási szándék;

b) pont esetén: erőszak vagy fenyegetés alkalmazása valaminek a kikényszerítése végett (hozzátéve, hogy ennek célja a kifosztás szempontjából közömbös) + eltulajdonítási szándék.

6. A 322. § (2) bekezdése minősítő körülményként határozza meg a jelentős értékre, bünszövetségben vagy csoportosan való elkövetést. A törvény a kifosztás esetén csak a *jelentős értékre* való elkövetésnek tulajdonít külön fontosságot. Ez azt jelenti, hogy a cselekmény minősítése szempontjából az elkövetési értéknek a 200 ezer Ft-os értékhatárig nincs jelentősége. A kifosztásnak nincs szabálysértési alakzata, így a minimális értéktől 200 ezer Ft-ig a bűncselekmény alapesete valósul meg. Ezen értékhatár felett a kifosztás minősített esetét kell megállapítani abban az esetben is, ha a bűncselekményt különösen nagy értékre követik el.

A *bűnszövetségben* való elkövetés fokozott veszélyessége, a szervezettségben, az elkövetésben való előzetes megállapodásban rejlik. Ezért számos más bűncselekményhez hasonlóan, a kifosztásnál is súlyosító körülményként értékeli a törvényalkotó azt a körülményt, ha az elkövetők (két vagy több személy) több bűncselekmény végrehajtásában megállapodva követnek el, illetve kísérelnek meg bűncselekményt elkövetni.

A *csoportos* elkövetéssel kapcsolatban kiemeljük azt, hogy a kifosztás bűncselekményénél is a részvétel tényén nyugszik a súlyosabb minősítés. Ez azt jelenti, hogy a csoport tagjai (három vagy több személy) lehetnek a tettesen kívül a részesi magatartást kifejtők is. Nem szükséges az előzetes megállapodás, de minden esetben szükséges a tagok egységes akaratelhatározása.

7. Meg kell jegyezni, hogy a kifosztásnak is lehet *kísérlete*. Például a "más" bűncselekmény során alkalmazott erőszak (fenyegetés) hatása alatt álló sértettől dolgainak elvételét megkezdte az elkövető, de azt valamely külső körülmény megakadályozza. Mivel a tényállásban leírt elkövetési magatartást nem tudta teljes egészében kifejtetni, legfeljebb a kifosztás kísérlete állapítható meg.

⁸ Pl. *Julis Mihály*: A vagyon elleni bűncselekmények jogértelmezési kérdései. Ügyészségi Értesítő, 1980/2-3. szám, 42. p. Pl. *Kálóczy Iván*: A gazdasági és vagyon elleni bűncselekmények ítélkezési gyakorlatáról III. rész. Magyar Jog, 1983/11. szám, 996. p.

A Legfelsőbb Bíróságnak a Bírósági Határozat 1989. 1. sz. jogeset⁹ közzétett eseti döntésben foglalt állást a kifosztás bűncselekményi *stádiumaival* kapcsolatban. Ha az elkövető az eltulajdonítási cselekményt befejezte, már nincs helye kísérlet megállapításának. Nem befolyásolja a minősítést az a körülmény sem, hogy a bűncselekményből származó dolgot a tettes utóbb eldobja. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából az értékhatárnak nincs jelentősége. A vagyoni érték mindaddig közömbös, amíg a minősítő körülményként meghatározott jelentős értéket el nem éri.

III.

Bűnhalmazatok – elhatárolások

A miniszteri indokolás 3. pontja is utal arra, hogy a "kifosztás megállapítása természetesen nem érinti az elkövető felelősségét a más erőszakos bűncselekmény elkövetéséért." A "más bűncselekmény" mindig megelőzi a dologelvélt és mindig önállóan valósul meg – így a kifosztással valóságos anyagi *halmazatot* alkot. A kifosztás b) pontban leírt formája tehát önállóan soha nem valósulhat meg, mert mindig halmazatot képez egy olyan bűncselekménnyel, amelynek tényállási eleme az erőszak, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés. A lehetséges bűnhalmazatok közül – a teljesség igénye nélkül – azokat emeljük ki, amelyek bizonyos jogértelmezési vagy jogalkalmazási problémákat vetettek fel.

1. A halmazat akkor is létrejön, ha a "más bűncselekmény" akár csak *könnyű testi sértés* is.¹⁰ Egyébként más erőszakos bűncselekményeknél a könnyű testi sértés általában mint szükségszerű velejárója, beleolvad a célcselekménybe. Halmazat jön létre, abban a többek által vitatott esetben is, ha kifosztást megelőző bűncselekmény a *garázdaság*. Igaz ugyan, hogy a törvényi szabályozás folytán a garázdaság vétségével alaki halmazatban súlyosabb bűncselekmény nem állhat (szubszidiárius jelleg). De – mint erre az előzőekben is utaltunk – a kifosztás és a "más bűncselekmény"-nyel, így a garázdasággal sem alkot egységet, hanem bűnhalmazatot képez.¹¹

2. A kifosztás halmazatban állhat az *emberöléssel* is, ha az elkövető az általa megölt sértett ingóságait az erőszak kifejtése után eltulajdonítja.

Közömbös a kifosztás megvalósulása szempontjából, hogy egyrészt a sértett a dologelvélt időpontjában életben van-e, másrészt, hogy az elkövető tudata tevékenysége során átfogja-e ezt a tény.

⁹ A tényállás szerint a terheltek, miután a sértett sérelmére halált okozó testi sértés büntetést követtek el, az út menti bokros részre vonszolták, miközben lehúzták róla a mellényét, hogy abból értékeket tulajdonítsanak el. Miután a II. rendű terhelt megállapította, hogy a mellény zsebeiben nincsenek értékek, a ruhadarabot útközben eldobták.

¹⁰ BH. 1981/4. szám, 128. sz. jogeset.

¹¹ BH. 1982/9. szám, 359. sz. jogeset.

Az nyilvánvaló, hogy az erőszak vagy az élet vagy testi épség elleni fenyegetés csak élő személy ellen irányulhat, de az már "külön vizsgálódást nem igényel",¹² hogy a sértett a dologelvétele időpontjában miért nem képes a vagyoni érdekeit sértő támadás elhárítására.

Ezzel szemben ismert olyan álláspont is, mely szerint ez az esetkör nem ilyen egyértelmű, ha figyelebe vesszük, hogy a törvény 322. § (1) bek. b) pontja a "személytől" való dologelvételeiről szól. Abban az esetben, ha a törvény már nem "élő személlyel" kapcsolatos büntetendő magatartásokról szól, a "halott" kifejezést használja (pl. kegyeletsértés). Logikai értelmezés útján tehát arra a megállapításra juthatunk, hogy a "személy" kitétel nyilvánvalóan az "élő személyre" vonatkozik.

Vitatható azonban az álláspontnak az a része, amely erre az esetre nézve legfeljebb lopást állapítana meg, tekintettel arra, hogy az erőszak a sértett életét kioltotta. Ez ahhoz az ellentmondáshoz vezetne, hogy annak az elkövetőnek a vagyon elleni cselekménye, aki a sértett életét kioltotta, kedvezőbb megítélés alá esne. Míg annak az elkövetőnek a vagyon elleni magatartása, aki az erőszak enyhébb fokát alkalmazta, lényegesen súlyosabban minősülne.

3. A kifosztás tényállásával kapcsolatban felmerülő *elhatárolási kérdések* közül néhány, a gyakorlatban is gyakrabban előforduló esetet vizsgálunk meg.

A tényállásnak a vagyon elleni bűncselekmények közötti sajátos elhelyezéséből adódóan gyakran okoz gondot a kifosztásnak a *rablástól*, illetve a *lopástól* való elhatárolása.

Mindhárom bűncselekmény elkövetési tárgya azonos, csak idegen ingó dolog lehet. A lopást, a rablást és a kifosztást is a vagyon elleni bűncselekményeken belül, a tulajdonviszonyt támadó cselekmények közé soroljuk. E csoport legjellemzőbb tulajdonsága, hogy megvalósulásukkal a tulajdonjog gyakorlását teszik lehetetlenné. Ez a cselekmény — a három bűncselekmény esetében azonos — *az elvétel*.¹³

Közös elemük még a célzat, mert az elvétel mindegyik bűncselekmény esetén a *jogtalan eltulajdonítás* szándékával történik.

A lopás elkövetője nem alkalmaz erőszakot vagy fenyegetést; a rablás és a kifosztás elkövetése során erőszak (fenyegetés) kifejtésére is sor kerül. De míg a rablás esetén az erőszak vagy fenyegetés a dolog elvételét célozza, addig a kifosztás elkövetője egy más célból alkalmazott erőszak (fenyegetés) hatását használja fel a dologelvételeinél.

Rablás esetén az eltulajdonítási szándék már az erőszak vagy fenyegetés megkezdésekor is fennáll, esetleg az elkövető szándéka a bűncselekmény elkövetése során alakulhat át a dolog elvételére irányulóvá.¹⁴ A kifosztásnál a

¹² BH. 1986/11. szám, 443. sz. jogeset.

¹³ Erdősy Emil: Jogértelmezési kérdések a vagyon elleni bűncselekmények köréből (Magyar Jog, 1982/5. szám, 432. p.) című munkájában kifejtett rendszerezés alapján.

¹⁴ BH. 1990/11. szám, 416. sz. jogeset. A tényállás szerint az elkövetők szándéka a bántalmazás során alakult át a dolog elvételére irányulóvá, ezért a cselekmények rablásnak

jogtalan eltulajdonítás szándéka a "más" bűncselekmény — az erőszak vagy fenyegetés — kifejtése után alakul ki (kivéve a lerészegítést, amely már megkezdésekor is célzatos cselekmény).

Tulajdonképpen a sértett állapotát kihasználó bűncselekményről van szó, amely közös vonásokat mutat a lopás 316. § (2) bek. j) pontban leírt, másnak a bűncselekmény elhárítására képtelen állapotát kihasználó magatartással. A kifosztás megállapítására akkor kerülhet sor, ha az elkövető a "más" bűncselekmény kifejtésében is részt vett. Ellenkező esetben legfeljebb a lopás bűncselekményét követi el a minősítő körülményekre tekintettel.¹⁵ Hiszen — mint erre már korábban is utaltunk — a lopáshoz képest a kifosztás annyival "több", hogy személyiségi jogokat is támad.

Az elkövető szándékának vizsgálata adhat támpontot a kifosztás és a *nyereségvágyból elkövetett emberölés* büntetének elhatárolásához is. Ha már az ölési cselekményt is a haszonszerzés motiválta,¹⁶ abból csak a "nyereségvágyra" következtethetünk. Az emberölés és a kifosztás bűnhalmazatban való megállapítására akkor kerülhet sor, ha a személy ellen elkövetett támadás után alakul ki az elkövetőben a jogtalan eltulajdonítás szándéka.

JUDIT FARAGO M.

ÜBER DIE PLÜNDERUNG

(Zusammenfassung)

Durch das auch heute gältige Strafgesetzbuch von 1978 wurde in Ungarn die Plünderung als neues Delikt eingeführt, die eigentlich als privilegierte Form des Raubs zu betrachten ist.

In der Periode vor dem geltenden Strafgesetzbuch veröffentlichte das Oberste Gericht im Zusammenhang mit dem Raub seine Stellungnahme Nr 528 zur Lösung von manchen Problemen in Rechtsanwendung und -interpretierung. Der Stellungnahme nach entfaltete sich eine aufschlussreiche Diskussion. Die Eintragung des neuen Verbrechens namens Plünderung in das Strafgesetzbuch ist auch als Ergebnis der Diskussion zu betrachten.

mjnosülnek és nem kifosztásnak, hiszen az elkövetők szándéka a bűncselekmény elkövetése során változott meg.

¹⁵ BH. 1985/5. szám, 176. sz. jogeset. Adott esetben az elkövető, a más által alkalmazott erőszak (fenyegetés) hatása alatt álló sértettől vette el az idegen dolgot, ezért az erőszakot kifejtő személlyel fennálló akaratosság hiányában kifosztás megállapítására nem kerülhet sor.

¹⁶ BH. 1987/4. szám, 110. sz. jogeset.

"Plünderung § 322. (1) Wer sich eine fremde bewegliche Sache dadurch rechtswidrig aneignet, dass er sie

a) einem anderen wegnimmt, indem er diesen in einen Rauschzustand versetzt,
b) einem anderen wegnimmt, der unter dem Eindruck der im Zusammenhang mit einer anderen Straftat angewendeten Gewalt oder Drohung mit gegenwärtiger Gefahr für Leben und körperliche Unversehrtheit steht, begeht ein Verbrechen und wird mit Freiheitsentzug bis zu fünf Jahren bestraft.

(2) Die Strafe ist Freiheitsentzug von zwei bis zu acht Jahren, wenn die Plünderung:

a) in bezug auf einen erheblichen Wert,

b) in einer kriminellen Vereinigung oder Gruppe begangen wird."

Vom Autor der Abhandlung wird die Aufmerksamkeit in erster Linie neben der dogmatischen Demonstration des Verbrechens von Plünderung auf praktische Erfahrungen, Fragen in Rechtsinterpretierung gelenkt.

Vom Täter der Plünderung wird vom Gesetz gewisse persönliche Qualifikation verlangt (Teilnahme an anderem Verbrechen). Es ist fraglich, ob in solchem Fall der Bestand der Willenseinheit ausreichende Grundlage zur Gründung der Mittäterschaft bildet, oder ob sie auf der Tatsache der Teilnahme basieren muss.

Es ist umstritten, ob Plünderung im Zusammenhang mit der Tötung festzustellen ist, im Hinblick darauf, dass das Gesetz von einer Sachentziehung von einer "person" handelt. Andererseits wäre es ungerecht, das Vermögensdelikt solchen Täters milder zu beurteilen.